

ingediend op **1344** (2021-2022) – Nr. 1
23 juni 2022 (2021-2022)

Voorstel van resolutie

van Gwenny De Vroe, Sofie Joosen, Tinne Rombouts,
Alessia Claes, Bart Dochy en Axel Ronse

over de evolutie naar een proefdier vrije toekomst
in Vlaanderen

TOELICHTING

Inleiding

Testen op dieren om niet alleen mensen, maar ook dieren zelf te kunnen genezen is een complexe ethische aangelegenheid. Nagenoeg iedereen is het erover eens dat de ideale wereld dierproevenvrij is, maar de ideale wereld is ook vrij van ongeneeslijke ziektes. Een aantal mensen kiest ondubbelzinnig de kant van de dieren en verzet zich tegen elke vorm van dierproeven. Voor anderen primeert de medische kant: zieke mensen genezen krijgt voor hen zonder meer voorrang op het testen op dieren.

Vlaanderen neemt een belangrijke positie in in het ontwikkelen van innovaties voor de gezondheidszorg. Vlaamse onderzoekers behoren tot de wereldtop voor het ontdekken van innovaties in de levenswetenschappen, die aan de basis liggen van doorbraken en ontwikkelingen van nieuwe geneesmiddelen, vaccins en therapieën. Daarvoor wordt niet alleen gesteund op onderzoek in academische en onderzoeksinstellingen, maar ook op het biotechnologisch en farmaceutisch onderzoek in bedrijven die in Vlaanderen actief zijn. Daarin onderscheidt Vlaanderen zich van veel andere Europese landen die weinig of geen innovaties in de gezondheidszorg kennen.

Hoe dan ook zijn in de huidige wetenschappelijke stand van zaken experimenten noodzakelijk om wetenschappelijke inzichten te verwerven als onderzoekers ooit een afdoend middel willen vinden tegen kankers of neurologische aandoeningen zoals dementie en de ziekte van Alzheimer. Ook de recente wereldwijde coronacrisis heeft aangetoond dat het zoeken naar een vaccin en een geneesmiddel – helaas – ook de inzet van proefdieren vergt. Precies daarom moeten proeven op dieren plaatsvinden in de meest optimale omstandigheden, die het welzijn van de proefdieren maximaal eerbiedigen.

Dierproeven verbieden is vandaag en in de nabije toekomst nog te ambitieus. Er een stringente timing en quota op kleven is dat ook. Onderzoek kan vandaag nog niet zonder dierproeven. Dat zou een rem zetten op het onderzoek en de ontwikkelingen in de gezondheidszorg, waardoor innovators en investeerders andere landen zouden opzoeken, met belangrijke nefaste gevolgen voor de patiënten, alsook met grote socio-economische consequenties.¹ Toch mag Vlaanderen wel de ambitie hebben om beslissende stappen voorwaarts te zetten en zijn grondgebied zo snel mogelijk en duurzaam dierproefvrij te maken. Dit voorstel van resolutie wil het gepolariseerde debat overstijgen door dierproeven op een genuanceerde manier te benaderen om van daaruit te zoeken naar ambitieuze, maar haalbare beleidsinitiatieven. Een toekomst waarin betere ziektemodellen worden gebruikt, is niet alleen ethisch maar ook wetenschappelijk en medisch wenselijk. Daarbij wordt niet ontkend dat die ziektemodellen er vandaag nog niet zijn of het in een aantal gevallen nog gaat om een work in progress. Vooruitgang zal via innovatie van ideeën en technologie zijn, of zal niet zijn. Daarbij mag het belang van een bottom-upbenadering niet uit het oog worden verloren. Het zijn de bedrijven en de laboratoria die met behulp van een flankerend overheidsbeleid naar oplossingen moeten kunnen zoeken, wat ook zal leiden tot een daadwerkelijke afbouw van dierproeven. Samenwerking en overleg zijn dus cruciaal.

¹ Het 'life sciences'-ecosysteem is verantwoordelijk voor 6,5 procent van het Belgische bnp (cijfers van 2018, Deloitte).

1. Beperkte daling van dierproeven, maar gevoelige toename van onderzoek(ers)

Traditioneel wordt er bij dierproeven gegoed met allerlei cijfers, die makkelijk uit hun verband kunnen worden gerukt of op verschillende manieren kunnen worden geïnterpreteerd. Dat werkt polariserend. De indieners van dit voorstel van resolutie doen alvast een poging om een evenwichtige bloemlezing te geven uit de recentste cijfers die in Vlaanderen voorhanden zijn. In 2020² werden 220.609 dierproeven uitgevoerd in 106 erkende laboratoria, een daling met 13 procent tegenover 2019 (253.433 dierproeven) en met 16 procent in vergelijking met 2018 (262.479 dierproeven).³ Toch blijft de daling van het aantal dierproeven over de jaren heen veeleer beperkt in absolute cijfers, maar daar staat een relatieve daling tegenover, omdat het aantal onderzoekers en onderzoeken gevoelig toeneemt. Zeker in Vlaanderen is er een sterke vertegenwoordiging van de biotechnologische en farmaceutische industrie die aan onderzoek doet én van een aantal universiteiten die ook veel fundamenteel onderzoek verrichten. Een van de grote verbruikers van dierproeven is de KU Leuven. Het aantal dierproeven dat die universiteit uitvoert, is in de periode 2014-2019 van 121.884 gedaald tot 101.773 dierproeven, hoewel het aantal onderzoekers dat met proefdieren werkte, in diezelfde periode met 50 procent gestegen is. 88,6 procent van die dierproeven vindt in die universiteit plaats in de groep Biomedische Wetenschappen en wordt uitgevoerd door onderzoekers die verbonden zijn aan de Faculteit Geneeskunde, de Faculteit Farmaceutische Wetenschappen en de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen. De KU Leuven is de enige universiteit in Vlaanderen die onderzoek met primaten mag verrichten. Dat wordt bijvoorbeeld gedaan om onderzoek naar hersenziekten te verrichten, een aandoening waar miljoenen Europeanen aan lijden en waarvoor in veel gevallen nog geen medicatie of ingrepen beschikbaar zijn. Ook de gevolgen van COVID-19 op de hersenen van mensen zijn nog niet bekend. Om daar meer inzicht in te krijgen zouden primaten worden gebruikt, maar dat wordt momenteel niet onderzocht aan de KU Leuven. Er mogen niet meer dan veertig primaten voor onderzoek worden ingezet. De KU Leuven voert een weldoordacht beleid rond het garanderen van de leefomstandigheden en het optimaliseren van het welzijn van de primaten (grote kooien met daglicht, huisvesting per twee of drie dieren, kooiverrijking, aparte ruimte om zich af te zonderen en te eten enzovoort).⁴ Daarvoor heeft de KU Leuven werkbezoeken gebracht aan diverse buitenlandse onderzoekscentra en de goede praktijken overgenomen. Toch wordt ook de druk vanuit dierenrechtenorganisaties en de politiek erkend om nog meer aandacht te besteden aan het vervangen, verminderen en verfijnen van dierproeven met primaten. Belangrijk om te weten is ook dat primaten nooit manu militari worden gedwongen om proeven op zich te laten uitvoeren, maar zoals ook in andere onderzoeksinstellingen in Europa is het gebruikelijk om via positieve conditionering, training en beloning de dieren aan te moedigen zodat de nodige onderzoekstaken kunnen worden uitgevoerd.

Bij de Vlaamse cijfers van 2020 valt op dat er een opmerkelijke stijging met liefst 850 procent was van het aantal konijnen die als proefdier werden gebruikt. De verklaring daarvan is dat het ging om een dierenwelzijnsonderzoek dat de impact van parkkooihuisvesting op het gedrag en gewicht van konijnen onderzocht. De stijging van 500 procent bij het gebruik van hamsters als proefdieren heeft een logische verklaring: de zoektocht naar een vaccin tegen COVID-19. Door de coronapandemie en de lockdown moest een aantal onderzoeken worden uitgesteld, wat

² De cijfers van 2020 waren de recentste cijfers die op het ogenblik van het opstellen van dit voorstel van resolutie voorhanden waren.

³ https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1636360925/Statistieken_proefdieren_2020_olo6og.pdf

⁴ Een beschrijving van de concrete leefomstandigheden van de primaten is te vinden op de website van de KU Leuven: <https://gbiomed.kuleuven.be/nl/Wetenschappelijkonderzoekmetbehulpvanproefdieren/dierenverzorging/primaten>.

geleid heeft tot een daling met 19,46 procent van het aantal zebravissen en van 46,59 procent van het aantal muizen die werden ingezet voor dierproeven.

Dierproeven liggen gevoelig bij een groot aantal mensen. Al in 2009 sprak 78 procent van de Belgen zich in een opiniepeiling van het Britse bureau YouGov uit voor een verbod op dierproeven die geen verband houden met ernstige of dodelijke menselijke ziekten. Ook proeven die bij dieren pijn en leed veroorzaken, moesten volgens acht op de tien respondenten verboden worden.⁵ Ook een recentere enquête die in 2020 door Savanta ComRes namens Cruelty Free Europe werd uitgevoerd, onthult dat drie kwart van de volwassenen in de EU-lidstaten vindt dat dierproeven voor cosmeticaproducten en voor bestanddelen ervan onder alle omstandigheden onaanvaardbaar zijn.⁶ Dierproeven die bij mensen de meeste emoties losmaken, zijn die op primaten, katten en honden. Hoewel die proefdieren het meest zichtbaar en gecontesteerd worden, is hun aandeel in het totale aantal proeven vrij beperkt, maar helaas ook nog noodzakelijk. In 2020 bedroeg het aandeel bij het inzetten van dierproeven 0,02 procent voor primaten, 0,11 procent voor katten en 0,68 procent voor honden. Meer dan twee op de drie dierproeven werden in Vlaanderen verricht met knaagdieren (63,6 procent) en konijnen (3,65 procent). Bij meer dan 85 procent van de dierproeven in Vlaanderen ging het om fundamenteel onderzoek (41,31 procent) en toegepast en translationeel onderzoek (45,19 procent). Bij het fundamenteel onderzoek zijn de drie belangrijkste onderzoeksdomeinen oncologie (21.928 proeven op een totaal van 91.130), gevolgd door onderzoek naar het zenuwstelsel (15.779 proeven) en het immuunstelsel (14.452 dierproeven). Bij het toegepast onderzoek valt het op dat de meeste proeven, namelijk 24.510 op een totaal van 99.689, of ongeveer een op de vier, werden uitgevoerd rond ziekten en aandoeningen bij dieren, gevolgd door zenuwziekten bij mensen (18.698) en kanker bij mensen (17.699). Wat de ernst en het pijngelalte van de proeven betreft, werden 47,60 procent of bijna de helft van de in 2020 uitgevoerde dierproeven gecatalogeerd als licht. Nog eens 35,61 procent kreeg de kwalificatie matig. Helaas waren 14,20 procent van de dierproeven ernstig. 2,59 procent van de dierproeven werden uitgevoerd onder volledige anesthesie zonder dat het dier nadien nog ontwaakt. Die proeven worden apart gecatalogeerd als terminaal.⁷

2. Positieve maar ook 'negatieve' onderzoeksprocedures delen

Een van de knelpunten bij het reduceren van dierproeven is dat expertise over proefdiervrije methoden versnipperd is. Toch bestaat die expertise in België. Om die versnippering te verhelpen heeft de Vlaamse overheid, in samenwerking met het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, het project RE-Place opgestart. Begin 2022 heeft het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest nog extra middelen vrijgemaakt om de werking van RE-Place te versterken, met het uitdrukkelijke doel om de zoektocht naar alternatieven voor dierproeven actief te ondersteunen. De coördinatoren van het RE-Placeproject, Sciensano en de Vrije Universiteit Brussel hebben een online-tool ontwikkeld waarmee die 170 methoden, afkomstig uit verschillende onderzoeksdomeinen en instellingen, werden verzameld. Door de lancering van die nieuwe, verbeterde versie van het RE-Placeplatform kan de beschikbare expertise nog gemakkelijker worden verzameld in Brussel en Vlaanderen. Het doel van het RE-Placeproject is duidelijk: bestaande expertise over proefdiervrije methoden verzamelen in een centrale databank en op die manier kennisdeling stimuleren. Een

⁵ <https://www.demorgen.be/nieuws/acht-op-tien-belgen-tegen-dierproeven-die-leed-veroorzaken~b964781b/>

⁶ <https://comresglobal.com/polls/cruelty-free-europe-animal-testing-in-the-eu/>

⁷ De categorie 'terminaal' is een aparte ernstcategorie in de EU-richtlijn 2010/63. Het begrip heeft niet de connotatie van ernstig of zeer ernstig. Het betreft experimentele procedures die volledig van a tot z onder algemene verdoving worden uitgevoerd, waarna het dier niet meer wakker wordt. Het dier heeft dan alleen het induceren van het inslapen gevoeld en wordt aan het einde van de ingreep geëuthanaseerd.

inventaris (en een algemene toegang tot de databank) kan zorgen voor een verhoogd gebruik van dierproefvrije methoden en een versnelde ontwikkeling ervan. Het platform riskeert enigszins 'gebiast' te worden door positieve verhalen. Complementair aan een goede RE-Placedatabank is een databank nodig met gegevens over onderzoeksprocedures en/of -technieken met dierproeven en dierproefvrije methoden met 'negatieve' onderzoeksresultaten, waarvan de procedures niet tot het initieel verhoopte of vooropgestelde resultaat van hun hypothesen hebben geleid. Zo worden alle onderzoeksprocedures geregistreerd. De term 'negatief' staat bewust tussen aanhalingstekens omdat ook een zogenaamd negatief resultaat voor onderzoekers een positieve draagwijdte kan hebben. Heel wat proeven lopen immers niet zoals verhoopt. Ook dat is belangrijke informatie om te delen, want het voorkomt dat andere onderzoekers onnodig of onbewust experimenten herhalen met extra gebruik van dieren. In het ideale geval zou zo'n databank de landsgrenzen overstijgen en internationaal gedragen worden. Het is dus niet de bedoeling om de onderzoeksresultaten te bundelen, wel de procedures en/of technieken! Overigens zou de informatie ook anoniem kunnen worden aangeleverd, gelet op de vertrouwelijkheid die bij onderzoeken vaak van groot belang is.

Het Vlaamse regeerakkoord heeft aandacht voor proefdieren: "We voorkomen dierproeven zoveel mogelijk. We investeren volop in alternatieven zodat we dierproeven maximaal kunnen vermijden of vervangen door wetenschappelijke methoden. We starten een ronde tafel met de sector om een concreet actieplan uit te werken." Dit voorstel van resolutie wil de bepaling van het regeerakkoord inhoudelijk mee vorm geven en wil zo ook een wezenlijke bijdrage vanuit het Vlaams Parlement leveren aan de rondetafel. Daarbij kiezen de indieners voor een proactieve en vrijwillaristische aanpak, die meteen ook een constructieve insteek voor de geplande rondetafel rond proefdieren kan bieden. Die benaderingswijze is gebaseerd op realisme, maar met de duidelijke ambitie om een dynamiek op gang te brengen die op termijn hopelijk zal leiden naar het ultieme einddoel: een proefdiervrij Vlaanderen. Maar tot zolang gaat het niet om een of-ofverhaal, maar om een en-enaanpak die enerzijds focust op het zoeken naar alternatieven voor dierproeven, maar anderzijds ook streeft naar een systematische optimalisering van de dierproeven die nog noodzakelijk blijven.

Heel wat aspecten met betrekking tot onderzoek en proefdieren worden niet in Vlaanderen, maar op Europees niveau geregeld. Voor het deel waar Vlaanderen wél vat op heeft, kunnen buitenlandse voorbeelden interessant zijn, niet alleen met het oog op het overnemen van goede praktijken, maar ook bij het bepalen van een algemene strategie voor het zoeken naar alternatieven voor dierproeven. Overigens moet het woord 'alternatief' breder worden geïnterpreteerd dan louter het vervangen van een proef met dieren door een proef zonder dieren. Het kan ook gaan om de vervanging van een proef met bepaalde dieren door een proef met andere, 'lagere' diersoorten.⁸ Zo zijn er al dierproeven waar muizen worden vervangen door zebravissen of zelfs larven. Die vervangen kan wel het paradoxale effect hebben dat weliswaar minder dierenleed wordt veroorzaakt, maar er numeriek meer proefdieren nodig zijn. Eén muis kan immers niet zomaar worden ingevuld voor één mot om hetzelfde onderzoeksresultaat te bereiken.

Vlaanderen investeert daadwerkelijk in onderzoek naar het verminderen, vervangen en verfijnen van dierproeven. Dat omvat onder meer het onderzoek naar proefdiervrije methoden.

⁸ Het woord 'lagere' is niet bedoeld als waardeoordeel, maar heeft betrekking op de ontwikkelingsgraad van de dieren.

Hieronder volgt een overzicht⁹ van de belangrijkste investeringen tot en met 2021¹⁰:

Begrotingsjaar	Onderzoekinstelling	Omschrijving	Thema	Aanvangsdatum	(Voorziene) einddatum	Kostprijs (incl. btw)
	FOD	UGent, ILVO	Toepasbaarheid van cortisol in schubben als biomarker voor chronische stress bij vissen	verfijning	2014	€ 225.000,00
2016	WSHSP (nu Sciensano)	Oprijping van een platform voor alternatieve methoden voor dierproeven	vervang. vermindering	1/03/2017	30/04/2020	€ 248.682,05
2017	VITO	SUBSIDIE - Onderzoek schildklierhormoonverstoorders	vervang. vermindering	niet bepaald	niet bepaald (afgelopen)	€ 116.000,00
2019	Technopolis	Uitwerken en toepassen van een evaluatietool voor de werking van de Vlaamse ethische commissies dierproeven	vervang. vermindering, verfijning	1/03/2020	30/09/2021	€ 219.161,25
2019	Uantwerpen	Ontwikkelen van een leidraad ter bevordering van het welzijn van zeerovissen in proefderfsciliteiten	verfijning	1/09/2020	31/08/2022	€ 270.193,00
2020	VITO	SUBSIDIE - Onderzoek naar dierproefvrije methoden voor inhalatie toxicologie	vervang. vermindering	niet bepaald	niet bepaald	€ 150.000,00
2020	Sciensano / VUB	SUBSIDIE - Validatie van een nieuwe in vitro genotoxiciteitstest	vervang. vermindering	niet bepaald	niet bepaald	€ 27.500,00
2020	VUB	SUBSIDIE - Onderzoek naar de optimalisatie van het muis foetale cultuur systeem	vervang. vermindering	niet bepaald	niet bepaald	€ 45.000,00
2020	Sciensano	Uitbouwen, optimaliseren en onderhouden van het platform voor alternatieve methoden voor dierproeven (Re-Place)	vervang. vermindering	1/03/2020	30/04/2024	€ 350.071,03
2021	Technopolis	Organisatie rondetafels en opmaak actieplan vermindering proefdiergebruik (+ voorwaardelijk deel van de opdracht: opvolging uitvoering actieplan)	vervang. vermindering	25/10/2021	25/03/2024 (incl. voorwaardelijk deel)	€ 257.820,75

3. Lessen leren uit het Nederlandse model

Om buitenlandse modellen te vinden, hoeft niet ver te worden gezocht. Nederland heeft voor proefdieren al een strategie opgesteld, maar heeft die vervolgens ook bijgesteld toen de eerste versie té ambitieus bleek. Vlaanderen kan met andere woorden lering trekken uit het Nederlandse model, en kan meer bepaald goede praktijken overnemen, maar ook fouten of verkeerde inschattingen die daar gemaakt zijn, proberen te voorkomen. Op basis van de statistieken is Nederland vandaag nog altijd een aanzienlijke gebruiker van proefdieren, maar toch bestaat er al enkele jaren een dynamiek om te werken aan een proefdiervrije toekomst. Dat engagement is gestart als een uitdrukkelijk politiek voornemen, maar intussen is het uitgemonnd in de coördinatie van een bottom-upverhaal. Toenmalig staatssecretaris van Economische Zaken Martijn van Dam vroeg in maart 2016 een afbouwschema van dierproeven aan het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad). Een eerste vaststelling was dat ondanks het wetenschappelijke, economische en maatschappelijke potentieel, proefdiervrije innovaties onvoldoende werden benut. De oplossing bestond er volgens het comité in om de stakeholders te verzamelen, van overheidsinstellingen over bedrijven en niet-gouvernementele organisaties tot academici, en via een gecoördineerde inzet het proefdiergebruik te verminderen. Het NCad formuleerde ook enkele concrete aanbevelingen. Zo stelde het comité heldere transitiedoelen voor. In het wettelijk voorgeschreven onderzoek zou een sterke reductie mogelijk zijn. Verplichte veiligheidstesten met dieren voor chemische stoffen, voedselingredienten, bestrijdingsmiddelen en (dier)geneesmiddelen zouden voor 2025 kunnen worden uitgefaseerd, mét behoud van het huidige veiligheidsniveau. Hetzelfde zou gelden voor het testen (ook wettelijk verplicht) voor vrijgave van biologische producten zoals vaccins. Onderwijs en opleiding werden ook ingeschat als categorieën waar proefdiergebruik flink zou kunnen worden teruggeschoefd. Op andere domeinen zou volgens het advies echter nog veel werk op de plank liggen. Het wettelijk voorgeschreven preklinisch onderzoek bijvoorbeeld zou niet zo'n quick win zijn. Ook proefdiergebruik in het fundamenteel onderzoek zou nog niet meteen weg te denken zijn, al zou veel afhangen van het onderzoeksdomein. In het toegepast en translationeel onderzoek¹¹ zou dan weer sneller vooruitgang mogelijk zijn dan nu al het geval is, onder andere op het gebied van de ontwikkeling van in-silicocomputermodellen of humanecelmodellen voor ziektes in de mens. Het NCad schatte in dat Nederland in dat onderzoeksveld in 2025 internationaal een voortrekker zou kunnen zijn. Ten slotte benadrukte het comité het belang van de politieke regierol om een transitie naar proefdiervrij onderzoek te bewerkstelligen.

⁹ Schriftelijke vraag nr. 499 van 20 april 2022 van Gwenny De Vroe.

¹⁰ In 2022 werd nog geen specifiek, nieuw budget vrijgemaakt voor onderzoek naar proefdiervrije methoden. Initiatieven in die richting zullen worden geïntegreerd in het actieplan dat tegen maart 2023 opgeleverd wordt in het kader van de opdracht 'Organisatie rondetafels en opmaak actieplan vermindering proefdiergebruik'.

¹¹ Het gaat om onderzoek dat de resultaten uit fundamenteel onderzoek vertaalt naar toepassing in de praktijk, en dat dus als het ware de brug tussen het laboratorium en de patiënt vormt.

Terwijl andere Europese landen veeleer via al bestaande of recent opgerichte nationale 3R-centra de ontwikkeling en implementatie van 'Vervanging, Vermindering en Verfijning' willen bevorderen, wil Nederland voorloper zijn in de internationale transitie naar proefdiervrije innovatie.¹² Het formuleren van specifieke deadlines wordt voorlopig achterwege gelaten: het gaat nu veeleer om het creëren van een dynamiek waardoor bottom-up-initiatieven vlot kunnen doorwerken in de onderzoeksweld. De basisstelling is dat onderzoeken met gebruik van proefdieren het ziekteproces in de mens vaak niet goed voorspellen, en de wetenschap en het bedrijfsleven steeds meer kansrijke innovaties moeten ontwikkelen die een grotere voorspellende waarde hebben voor bijvoorbeeld onderzoek naar geneesmiddelen of de blootstelling van mensen aan toxische stoffen.¹³ Tegelijk zijn alternatieve, internationaal gevalideerde testen niet altijd beschikbaar en is nog een flinke weg af te leggen om dierproeven overbodig te maken.

Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) wil het vervangen van dierproeven door betere testen versnellen. Er worden evenementen georganiseerd om deskundigen te verzamelen en die dynamiek op gang te houden. Er zijn ook zogenaamde vernieuwingsnetwerken actief, dat zijn tijdelijke netwerken op specifieke domeinen die intensief samenwerken aan proefdiervrije innovaties. Elk vernieuwingsnetwerk heeft een transitiedeskundige die het proces begeleidt. Voorlopers in de transitie voelen zich op die manier gesteund, waardoor de alternatieven ook evidentier worden. Proefdiervrije innovaties worden ondergebracht in bestaande onderzoeksprogramma's en nieuwe mogelijkheden van financiering. De regierol ligt bij de kerngroep TPI, waarin de minister overlegt met partners over waar en hoe de gewenste transitie kan worden versneld. In die kerngroep zit zowel Proefdiervrij (een ngo die zich verzet tegen dierproeven) als de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU) en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU). Gepolariseerde meningen worden overstegen via TPI.

4. Het 3V-principe, aangevuld met de V van verantwoordelijkheid

De situatie in Vlaanderen is enigszins anders dan die in Nederland. Er is intussen een Infopunt Proefdieronderzoek opgestart in Vlaanderen: een initiatief van jonge onderzoekers die het belangrijk vinden om informatie te geven over hoe, wanneer en waarom proefdieren worden gebruikt. De indieners van dit voorstel van resolutie zouden liever een constructieve dynamiek op gang brengen naar Nederlands voorbeeld. Een belangrijke les uit het Nederlandse voorbeeld is dat de overheid een regierol moet opnemen, maar dat de uiteindelijke oplossingen bottom-up moeten groeien. Precies daarom willen de indieners het 3V-principe, dat gericht is op het vervangen, verminderen en verfijnen van dierproeven, aanvullen met een vierde principe. Daarbij is het natuurlijk niet de bedoeling om het internationaal erkende 3V-principe in het gedrang te brengen. De vierde V wordt al verschillende jaren naar voren gebracht in tal van comités en congressen, zowel nationaal als internationaal. Die vierde V werd voor het eerst voorgesteld in 1996 en verwijst naar de verantwoordelijkheid van eenieder die in aanraking komt met proefdieren.¹⁴ Er wordt ook naar verwezen in de EU-richtlijn 2010/63¹⁵. Die vierde V staat dus voor

¹² Brieven aan de Voorzitter van de Tweede Kamer: Kamerstuk 32336, nr. 71 en 32336, nr. 90.

¹³ Voor deze stelling wordt specifiek verwezen naar het werk van de Nederlandse Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, Ontwikkeling nieuwe geneesmiddelen: 'Beter, sneller, goedkoper' (2017).

¹⁴ Ogden BD. 1996. Principles of animal research: replacement, reduction, refinement, and responsibility. y. Animal Law Review, Lewis & Clark law School 2: p.167-70.

¹⁵ Zie https://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/directive/en.pdf. Meer bepaald wordt in punt 31 het volgende gesteld: "Dierenwelzijnsoverwegingen dienen bij het houden, fokken en gebruiken van dieren de hoogste prioriteit te hebben. Fokkers, leveranciers en gebruikers dienen derhalve over een instantie voor dierenwelzijn te beschikken, met als belangrijkste taken het adviseren over dierenwelzijnsvraagstukken. Deze instantie dient zich ook bezig te houden met de follow-up van het verloop en het resultaat van projecten op inrichtingsniveau, het bevorderen van een dierenwelzijnsgericht klimaat en het aanreiken van instrumenten voor de praktische toepassing en tijdige implementatie van de nieuwste technische en wetenschappelijke ontwikkelingen in samenhang met de beginselen van vervanging, vermindering en verfijning, teneinde de dieren een optimale

verantwoordelijkheid en verwijst naar de 'culture of care'-filosofie in laboratoria. In tegenstelling tot het 3V-principe is het niet gericht op kwantificeerbaarheid van dierproeven, maar op een state of mind waarmee dierproeven worden benaderd door instanties en onderzoekers die ze uitvoeren. In de 'culture of care'-filosofie gaan wetenschappers en laboranten het engagement aan om ethisch en correct te werken waarbij ze zo veel mogelijk wetenschappelijke vooruitgang verkrijgen met een minimum aan dierenleed. De vierde V gaat dus verder dan het naleven van de regels en voorschriften, en streeft ernaar de intrinsieke waarde van de dieren volledig te appreciëren door ze van de best mogelijke zorg te voorzien. Het gaat om het commitment van iedereen (van onderzoekers en leidinggevendenden, tot verzorgers en het publiek) om een platform te creëren waarop proactief gewerkt wordt aan het optimaliseren van dierenwelzijn. Essentieel daarvoor zijn open communicatie, transparantie en continue motivatie. Er moet vooraf altijd uitgebreid gezocht worden naar proefdierlijke alternatieven om een wetenschappelijke vraag te beantwoorden. Ook in de werking met dieren is die culture of care cruciaal. De sector moet ook de verantwoordelijkheid op zich nemen om dieren waarop proeven worden uitgevoerd, goed te behandelen, zowel tijdens de proeven als erna, bijvoorbeeld door die dieren als dat enigszins mogelijk is, een gepaste opvang te bieden bij een nieuwe baas. Er moet wel worden opgemerkt dat niet alle dieren in staat zijn om zich aan te passen aan een nieuwe situatie, zeker niet als ze bijvoorbeeld in een laboratorium geboren zijn of daar jarenlang verbleven hebben. Dat bemoeilijkt uiteraard herplaatsing.

5. Prioritaire domeinen voor de zoektocht naar alternatieven

Welke domeinen prioriteit verdienen in de zoektocht naar alternatieven voor dierproeven, is een belangrijke eerste vraag die tijdens een brede voorbereiding van die proefdierlijke toekomst in Vlaanderen moet worden beantwoord. Een aantal domeinen komen daar alvast voor in aanmerking.

5.1. Fundamenteel onderzoek

Fundamenteel onderzoek is het domein waarvoor het grootste aantal dierproeven wordt uitgevoerd. De twee grootste subcategorieën binnen het fundamenteel onderzoek hebben betrekking op studies over het zenuwstelsel en kanker. Ook in het toegepast en translationeel onderzoek worden veel proefdieren gebruikt voor die types van studies. Tegelijkertijd zijn het net die domeinen waarvoor het moeilijk is om het gebruik van proefdieren uit te schakelen. In het kader van TPI kreeg de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) in Nederland de opdracht om een streefbeeld op te stellen voor de neurowetenschappen. Volgens de studie is het duidelijk dat sommige onderzoeksvragen kunnen worden beantwoord via diervrije methoden. Tegelijkertijd kan de KNAW geen betrouwbare voorspelling doen over de evolutie van het aantal noodzakelijke dierproeven in het kader van fundamenteel neurowetenschappelijk onderzoek. De Nederlandse denkoefening is ook relevant voor Vlaanderen. Simpelweg stellen dat dierproeven noodzakelijk zijn en daarvoor een vrijgeleide vragen voor proefdiergebruik, zou even weinig getuigen van een wetenschappelijke aanpak als simpelweg vanuit een louter ethische reflex beweren dat dierproeven helemaal niet nodig zijn. Ook voor neurologisch en kankeronderzoek bieden zich kansen aan om het proefdiergebruik te verminderen. Het komt erop aan om ze met zijn allen op een rationele manier te zoeken en ze beter te delen. Niet onbelangrijk is de druk van de zogenaamde internationale wetenschappelijke high-impactbladen, waarin wetenschappers hun resultaten moeten publiceren. Meestal vereisen die bladen dat de resultaten alleen gepubliceerd kunnen worden als ze door diermodellen bevestigd zijn. De educatie

levensloop te bieden. De adviezen van de instantie voor dierenwelzijn dienen naar behoren te worden gedocumenteerd en moeten bij inspecties kunnen worden ingezien."

en verspreiding van alternatieven moet dus ook op internationale schaal aangepakt worden.

5.2. Toxiciteitstesten

Toxiciteitstesten om de veiligheid voor mens en dier van allerhande stoffen te beoordelen zijn vanuit ethische overwegingen verplicht, afhankelijk van het type stof, de mogelijke neveneffecten en het volume van die stof die in de Europese Unie geproduceerd wordt. De testmethoden worden in een internationaal kader (de OESO) vastgelegd. Tijdens de hoorzitting in het Vlaams Parlement over de noodzaak van dierproeven in het wetenschappelijk onderzoek en de beschikbare alternatieven, die plaatsvond in 2017, benadrukten verschillende sprekers dat op het vlak van toxicologie vooruitgang wordt geboekt en dat het perspectief hoopvol is dat dierproeven overbodig zullen worden.¹⁶ Naarmate de interacties eenvoudiger worden, zijn de alternatieven betrouwbaarder. Toch is er nog werk aan de winkel: op het vlak van lokale toxiciteit zijn al heel wat alternatieven beschikbaar, die gevalideerd en geïmplementeerd zijn, maar op het vlak van systemische toxiciteit moeten alternatieven nog verder worden uitgewerkt, onder meer door gebruik te maken van combinaties van in-vitrotechnieken en digitale methoden. Toxicologische testen zouden een quick win kunnen zijn voor de reductie van proefdiergebruik. Volgens de Europese Commissie kunnen daarvoor grote doorbraken worden verwacht. Toch moet worden vastgesteld dat de statistieken dat optimisme voorlopig nog niet volgen. Overigens moet worden opgemerkt dat toxiciteitstesten in Vlaanderen op 11 procent van de proefdieren worden uitgevoerd (cijfer van 2020).¹⁷

Iedereen kan het erover eens zijn dat ernstige pijn maximaal moet worden vermeden als een beroep wordt gedaan op proefdieren. Toch veroorzaakt een aanzienlijk deel van experimenten zogenaamd 'ernstig ongerief'. België bevond zich in 2017 in de Europese top vijf voor die categorie. Dat heeft te maken met de aanwezigheid van een aantal grote wetenschappelijke instellingen op het grondgebied, die een type onderzoek doen waarbij dat soort proeven veel voorkomen. Toch is het een belangrijk aandachtspunt dat het aantal experimenten met ernstige pijn in Vlaanderen een schommelend verloop heeft: het gaat om 39.416 proeven in 2014, 46.257 in 2017, 37.272 in 2018 en 24.337 in 2020. Dierproeven die uitgevoerd worden in het kader van het onderzoek naar kanker, het zenuwstelsel en het maag-darmstelsel worden door de onderzoekers vaak als ernstig beoordeeld. Het zijn net die dierproeven die in Vlaanderen meer uitgevoerd worden dan in Brussel en Wallonië. Ongeveer 52 procent van het kankeronderzoek wordt uitgevoerd in Vlaanderen, alsook 75 procent van het zenuwonderzoek en 80 procent van het onderzoek naar het maag-darmstelsel. In zijn antwoord op een vraag om uitleg van 19 februari 2020 van Gwenny De Vroe in de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand en Dierenwelzijn over proefdieren die in ons land pijn lijden (*Vragen om Uitleg* VI.Parl. 2019-20, nr. 1474), plaatste de minister van Dierenwelzijn de volgende nuance: "Deze cijfers zeggen op zich niet alles omdat je ook het aantal proeven en het aantal onderzoeken uitgevoerd in het kader van de ontwikkeling van nieuwe medicijnen en behandeling van ziektes bijvoorbeeld, in ogenschouw moet nemen. In welke mate worden er meer onderzoeken gevoerd en is er dus enige relativiteit in het geding?" Dat is uiteraard een aspect dat mee in ogenschouw moet worden genomen, maar toch spreekt het voor zich dat dit een bijzonder belangrijk, zelfs prioritair aandachtspunt wordt in de voorbereiding naar het streven

¹⁶ *Parl.St.* VI.Parl. 2016-17, nr. 1168/1.

¹⁷ https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1636360925/Statistieken_proefdieren_2020_olo6oq.pdf

van een proefdier vrije toekomst, opdat ook het aantal dierproeven met 'ernstig ongerief'¹⁸ het snelst een daling zouden inzetten.

5.3. Transitiebevorderende instrumenten

Transitiebevorderende instrumenten vormen een cruciaal onderdeel bij de voorbereiding van een proefdier vrije toekomst. Toch bestaan er nauwelijks of geen instrumenten in Vlaanderen om die transitie in te zetten.

Vlaanderen is geen onderzoekseiland. Regels gelden vaak internationaal, ontevreden wetenschappers kunnen in principe in een ander land een laboratorium opstarten enzovoort. Het is dus belangrijk om verder te kijken dan de eigen lands- of regiogrenzen. Als Vlaanderen ervoor kiest om aan een proefdier vrije toekomst te werken, is het ook nodig dat er binnen een internationale context wordt gewerkt. Voorlopers in de transitie moeten voldoende internationale samenwerking zoeken. Gold-plating is niet wenselijk én ook niet mogelijk volgens de Europese richtlijn voor dierproeven, die een harmonisatie beoogt van het proefdier beleid in de Europese Unie. Het is opvallend dat in de richtlijn zelf de ambitie wordt uitgedrukt om proefdiergebruik uit te doven: "Deze richtlijn vormt evenwel een belangrijke stap in de richting van het bereiken van het einddoel om de tests op levende dieren voor wetenschappelijke en onderwijskundige doeleinden volledig door andere procedures te vervangen zodra dit wetenschappelijk mogelijk zal blijken."

6. Onaangekondigde controles en goede praktijken

Een proefdier vrije toekomst staat of valt met de manier waarop de handhaving wordt uitgeoefend. Onaangekondigde controles die frequent worden uitgevoerd zijn primordiaal om een correct proefdiergebruik af te dwingen. Voor primaten is er een jaarlijkse controle, maar voor andere dierproeven geldt die regel niet. In 2020 waren er in Vlaanderen 120 dierproevenlabo's. 42 daarvan werden gecontroleerd.¹⁹ In totaal werden 19 inbreuken vastgesteld, maar daarbij moet worden aangegeven dat het begrip inbreuk zeer ruim werd opgevat. Het goede nieuws is dat het aantal controles sinds de regionalisering van Dierenwelzijn meer dan verdubbeld is.

	Aantal geïnspecteerde labo's	Aantal geïnspecteerde labo's waar inbreuken werden vastgesteld	Gevolg
2014	19	7	1 pv
2015	44	25	1 pv
2016	42	28	1 pv
2017	43	24	/
2018	39	21	1 pv
2019	42	25	1 pv
2020	42	19	/

Statistisch gezien heeft een proefdierenlabo in Vlaanderen dus een kans om één keer in de drie jaar te worden gecontroleerd. Dat is te weinig en zou idealiter

¹⁸ De inschatting van 'ongerief' in de categorieën licht, matig en ernstig is niet zo eenvoudig en zeker deels subjectief. Er wordt daarover overleg gepleegd tussen ethische commissies om tot betere richtlijnen te komen voor de onderzoekers en de leden van de ethische commissies.

¹⁹ Bron: [Schriftelijke Vragen Vl.Parl 2021-22, nr. 35, aan minister Ben Weyts](#).

moeten worden opgetrokken tot minimaal één onaangekondigde controle per jaar bij elke instantie die met proefdieren werkt. Ook de boetes moeten van dien aard zijn dat ernstige inbreuken op de proefdierregelgeving ernstig worden bestraft. Daarbij verdient een positieve aanpak evenzeer aandacht: aan instanties die systematisch (bijvoorbeeld drie keer op een rij) volledig in orde zijn na onaangekondigde inspecties, zou de Vlaamse overheid bijvoorbeeld een label voor hun excellentie kunnen toekennen. In het Vlaamse regeerakkoord staat immers beschreven dat goede praktijken voor dierenwelzijn – ook bij proefdieren – actief onder de aandacht moeten worden gebracht om ze te stimuleren.

7. Opleiding van onderzoekers in proefdiervrije innovatie

Om een duurzame ontwikkeling naar een proefdiervrije wetenschap te bereiken, moeten de onderzoekers zelf, en ook de onderzoekers van morgen, daar vandaag voor worden opgeleid. Het curriculum van wetenschappelijke opleidingen aan universiteiten en hogescholen omvat op dit moment nog maar weinig uniforme inhoud over alternatieve methoden die voorhanden of in ontwikkeling zijn. De focus wordt nog vaak gelegd op het strikte onderscheid tussen biochemische of biomedische in-vitro-onderzoeken en proefdieronderzoek, zonder de meerwaarde van de proefdiervrije innovaties en opties tot vervanging, vermindering en verfijning te belichten. Initiatieven om de curricula uit te breiden met die methoden, bieden een meerwaarde voor de directe reductie van het gebruik van proefdieren in onderzoek, en werken bovendien innovatie op lange termijn in de hand. Ook de ethische aspecten van proefdieronderzoek en het belang van de eigen verantwoordelijkheid in die materie lijken nog niet voldoende aan bod te komen in de huidige opleidingen. Het onderwijs mee laten evolueren met de ontwikkelingen op technologisch en politiek vlak is een kans die efficiënt moet worden benut.

8. Onafhankelijke ethische commissies

De ethische commissies beslissen of experimenten al dan niet mogen plaatshebben. Het model voor de werking van die commissies gaat uit van een groot vertrouwen in de beoordeling. Ethische commissies zijn in Vlaanderen op het niveau van de instituten georganiseerd. Vlaanderen verschilt daarin van Nederland, waar ook lokale ethische commissies zijn, maar waar een centrale commissie een finale beslissing neemt door het advies van lokale ethische commissies al dan niet te bekrachtigen. Dat model hoeft niet ter discussie te worden gesteld, maar er moet wel over worden gewaakt dat de beoordeling voldoende onafhankelijk gebeurt. Daarom is het verplicht opnemen van strikt onafhankelijke deskundigen in elke ethische commissie noodzakelijk. Momenteel is een ethische commissie samengesteld uit ten minste zeven leden. De expertise van de leden van de commissie zorgt voor deskundigheid op het vlak van ethiek, alternatieve methoden voor dierproeven, dierengezondheid en -welzijn, alsook op het vlak van onderzoekstechnieken, proefopzet en statistische analyse. De dierenarts of deskundige die belast is met het toezicht op de gezondheid en het welzijn van de dieren, maakt deel uit van de commissie. Daarnaast maakt een vertegenwoordiger van de dierenwelzijnsclub deel uit van de commissie.²⁰ De jaarlijkse rapporten van de ethische commissies zijn nog niet publiekelijk beschikbaar. Vertrouwelijke inzage leert dat die documenten ook bijzonder weinig informatie verschaffen over de werking van de ethische commissies in kwestie, over de evaluatie en de manier waarop aanvragen van experimenten al dan niet worden goedgekeurd. Daarover zou een zo groot mogelijke transparantie moeten komen. Ook zouden ethische commissies kunnen beginnen met het uniformiseren van hun jaarverslagen, die ze aan het Departement Dierenwelzijn bezorgen.

²⁰ Artikel 17, §3, van het koninklijk besluit van 29 mei 2013 betreffende de bescherming van proefdieren (https://etaamb.openjustice.be/nl/koninklijk-besluit-van-29-mei-2013_n2013024221).

Vanuit de sector zelf is een positief initiatief ontstaan om meer transparantie bij het inzetten van proefdieren te realiseren door het ondertekenen van de transparantieovereenkomst door alle relevante Vlaamse actoren. Elf Vlaamse bedrijven en organisaties van in totaal negentien Belgische spelers hebben in 2019 een transparantieovereenkomst ondertekend waarbij ze de verantwoordelijkheid op zich nemen om meer uitleg te verschaffen over het inzetten van proefdieren. Daarin gaan de ondertekenaars het engagement aan om:

- 1° meer klaarheid te scheppen over hoe, wanneer en waarom er dieren in hun onderzoek gebruikt worden;
- 2° beter te communiceren met de media en het publiek over onder meer het implementeren van de alternatieven en het verminderen of verfijnen van dierproeven;
- 3° aan het brede publiek de gelegenheid te bieden om kennis te maken met proefdieronderzoek en de regelgeving die daarop van toepassing is, bijvoorbeeld via openlabodagen;
- 4° jaarlijks de impact van de communicatie te rapporteren en ervaringen te delen.

Een belangrijk deel van de Vlaamse bedrijven en instituten die met dieren werken of onderzoek met dieren financieren, hebben de transparantieovereenkomst al ondertekend (KU Leuven, UGent, UA, VUB, VIB, UHasselt, ILVO, Orsi Academy, Janssen Pharmaceutica en Ablynx/Sanofi). Het doel moet zijn dat alle relevante Vlaamse organisaties zich bij het initiatief aansluiten.

Zolang het gebruiken van proefdieren onvermijdelijk is, niet alleen ten bate van de gezondheid van de mens maar ook van die van de dieren zelf, kan er maar beter voor worden gezorgd dat de proeven die verricht (moeten) worden, minimaal leed veroorzaken en moet iedereen samenwerken om zo veel en zo snel mogelijk alternatieven te ontwikkelen. Het welzijn van de dieren zal zeker meer gebaat zijn met die constructieve vorm van samenwerking dan met het systematisch opzoeken van conflict en polarisatie. Op een dergelijke constructieve manier willen de indieners van dit voorstel van resolutie effectief werk maken van hun ultieme streefdoel: evolueren naar een dierproefvrij Vlaanderen. Met een ambitieus beleid rond dierproeven hopen ze een of meer versnellingen hoger te schakelen.

Gwenny DE VROE
Sofie JOOSEN
Tinne ROMBOOTS
Alessia CLAES
Bart DOCHY
Axel RONSE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het Vlaamse regeerakkoord 2019-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 31/1);
 - 2° de operationele doelstellingen 18 tot en met 22 in de beleidsnota Dierenwelzijn 2019-2024 (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 131/1, p. 14 en 15);
 - 3° de beleids- en begrotingstoelichting Dierenwelzijn 2022 (*Parl.St.* VI.Parl. 2021-22, nr. 13-H/1), waarin onder operationele doelstelling 16 staat dat er een opdracht werd uitgeschreven met als doel om, in overleg met een ruime waaier aan stakeholders, te komen tot een actieplan dat bestaat uit gedragen actiepunten die gericht zijn op de vermindering van het proefdiergebruik in Vlaanderen;
 - 4° de conceptnota voor nieuwe regelgeving van Gwenny De Vroe over de zoektocht naar een proefdiervrije toekomst in Vlaanderen (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 777/1 en 2), en de hoorzitting die op 22 september 2021 naar aanleiding daarvan heeft plaatsgevonden in de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand en Dierenwelzijn van het Vlaams Parlement (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 741/2);
 - 5° het groeiende maatschappelijke draagvlak om dierproeven waar dat mogelijk is, te vervangen, te verminderen en te verfijnen, en dierenleed daarbij maximaal te voorkomen;
- overwegende dat:
 - 1° de wil om dierproeven die ernstig leed kunnen veroorzaken, maximaal te vervangen, te verminderen of te verfijnen, niet onbedoeld mag leiden tot het stopzetten van strikt noodzakelijke onderzoeken naar therapieën voor zware ziekten zoals kankers en neurologische aandoeningen, maar wel een dynamiek op gang moet brengen die op termijn hopelijk zal leiden tot een proefdiervrij Vlaanderen;
 - 2° veel aspecten die verband houden met dierproeven, op Europees niveau worden bepaald, waaronder Europese richtlijn 2010/63/EU betreffende de bescherming van dieren die voor wetenschappelijke doeleinden gebruikt worden;
 - 3° er een sterke polarisatie bestaat rond dierproeven. Daardoor heeft de aanpak van het probleem geen baat bij een zwart-witaanpak, maar is er een integrale benadering van het probleem nodig;
 - 4° er lessen kunnen worden getrokken uit de aanpak in Nederland, de aanbevelingen van het Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) en de werking van het kerncomité Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI);
- vraagt aan de Vlaamse Regering om:
 - 1° een intensiever traject uit te tekenen met het oog op het realiseren van alternatieven om dierproeven maximaal te vervangen, te verminderen of te verfijnen, en samen met de betrokken stakeholders een ambitieus actieplan met duidelijke doelstellingen en prioritaire werven uit te werken, zonder evenwel gebruik te maken van concrete deadlines en quota;
 - 2° daarbij specifiek:
 - a) het aandeel dierproeven die ernstig leed kunnen veroorzaken, te verminderen;
 - b) zo zuinig mogelijk gebruik te maken van proeven met primaten, honden, katten en grote zoogdieren, en actief te zoeken naar de verdere afbouw ervan;
 - c) dierproeven die systemische toxiciteit inschatten, te vervangen door combinaties van in-vitrotechnieken en digitale methoden;

- 3° dat actieplan jaarlijks in samenspraak met de stakeholders te laten monitoren door een onafhankelijke instantie en de resultaten te publiceren in een jaarverslag, dat door iedereen digitaal kan worden geraadpleegd;
- 4° lessen te leren uit goede praktijken en daarbij:
 - a) kennis te nemen van de aanbevelingen van het Nederlandse Nationaal Comité advies dierproevenbeleid (NCad) en naar Nederlands voorbeeld een Vlaams equivalent van een kerngroep Transitie Proefdier-vrije Innovatie (TPI) op te richten;
 - b) actief te zoeken naar goede praktijken uit andere Europese landen en Europese acties die een constructieve bijdrage kunnen leveren aan de versnelde vermindering, vervanging en verfijning van dierproeven, en te toetsen in welke mate ze toegepast kunnen worden op de situatie in Vlaanderen;
- 5° de overheid een regierol te laten vervullen in een bottom-upaanpak die ervoor zorgt dat alle stakeholders de verantwoordelijkheid op zich nemen om te zoeken naar alternatieven voor dierproeven. De overheid denkt op een positieve en constructieve manier oplossingsgericht met de sector mee na over dierproeven en respecteert daarbij het principe van no gold-plating;
- 6° met het oog op een nieuw Vlaams TPI-model het 3V-principe (vermindere(n), vervangen en verfijnen van dierproeven) aan te vullen met een vierde principe, waarbij de vierde V staat voor verantwoordelijkheid. Aan die vierde V kan vormgegeven worden door het opstellen van een 'culture of care'-policy, opdat de sector de verantwoordelijkheid op zich neemt om dieren waarop proeven worden uitgevoerd, goed te behandelen. Dat concept omvat 'zorg dragen' en 'verantwoordelijkheid op zich nemen' in alle geledingen van de organisatie;
- 7° transitiebevorderende instrumenten in te zetten om de overgang naar alternatieven voor dierproeven in Vlaanderen te versnellen, meer bepaald door:
 - a) binnen de beschikbare budgetten voor onderzoek en ontwikkeling (O&O) financiële middelen te reserveren voor projecten die de ontwikkeling van alternatieve methoden nastreven en/of ermee werken tijdens een onderzoek. Daarvoor moeten jaarlijks recurrente en structurele middelen voor projectoproepen rond het zoeken naar alternatieven voor dierproeven worden gereserveerd;
 - b) bestaande kennisinstellingen de opdracht te geven om in te zetten op het ontwikkelen van alternatieve proefdiermodellen;
 - c) in elke opleiding in Vlaanderen die proefdieren gebruikt, te zorgen voor meer uitgebreide en diepgaande kennisoverdracht over alternatieve methoden voor dierproeven zodat een nieuwe generatie onderzoekers van bij aanvang vertrouwd wordt gemaakt met alternatieven voor dierproeven;
 - d) een transitiebudget uit te trekken dat labo's de ruimte geeft om naar een alternatief beleid voor dierproeven om te schakelen en daarbij nieuwe expertise op te doen;
- 8° versnippering van kennis over dierproeven tegen te gaan door de resultaten en praktijken van alle onderzoeksprocedures maximaal te verzamelen en te delen. Naast de bestaande databank RE-Place is het noodzakelijk een complementaire databank op te zetten die onderzoekers ertoe aanspoort om alle onderzoeksprocedures van doorgevoerde dierproeven en dierproefvrije methoden die geen positieve resultaten hebben opgeleverd, eventueel geanonimiseerd te inventariseren en te delen met andere wetenschappers zodat experimenten met dieren niet onnodig of onbewust worden herhaald. Daarbij moet ook gestreefd worden naar een maximale digitalisering van die databanken, zodat alle relevante informatie en artikelen zo laagdrempelig mogelijk kunnen worden geraadpleegd;

- 9° een kordaat handhavingsbeleid op dierproeven verder uit te rollen door:
- onaangekondigde controles uit te voeren die in het ideale geval minstens één keer per jaar plaatsvinden;
 - overtreders streng te bestraffen;
- 10° de werking van de ethische commissies te optimaliseren en transparanter te maken door:
- de principes in de transparantieovereenkomst die de sector zelf heeft opgesteld en gesloten, te veralgemenen;
 - de opname van onafhankelijke deskundigen in elke ethische commissie te verplichten;
 - de dienst Dierenwelzijn maximaal en systematisch een beroep te laten doen op zijn recht om aanwezig te zijn tijdens vergaderingen;
 - de jaarlijkse rapporten van de ethische commissies te voorzien van uitgebreidere en relevante informatie, zonder zichtbare link naar individuele dossiers, en die verplicht te bezorgen aan het Departement Dierenwelzijn en het Vlaams Parlement;
- 11° er bij de Europese Commissie op aan te dringen dat:
- de procedures om producten op veiligheid te testen op basis van internationaal geldende regels worden versneld op het vlak van validatie en implementatie, omdat ze de vervanging van proefdieren door alternatieven voor toxiciteit op reglementair niveau bemoeilijken en bedrijven daardoor vaak niet anders kunnen dan dierproeven uit te voeren;
 - aandacht te hebben voor een sluitende regelgeving, zodat proeven voor projecten die worden gefinancierd met overheidsmiddelen, niet buiten de Europese Unie worden uitgevoerd zonder dat de eigen regels in acht worden genomen;
- 12° ertoe aan te zetten om het aantal dierproeven ook te verminderen door:
- de interregionale en internationale samenwerking, prioritair met Nederland, te versterken met het oog op het zoeken naar alternatieven voor dierproeven;
 - aan te dringen op het afbouwen van de vereiste die internationale wetenschappelijke onderzoeksbladen stellen om wetenschappelijke resultaten zo veel mogelijk en alleen in diermodellen te valideren;
- 13° de transparantie rond dierproeven bij het grote publiek te vergroten:
- door de organisatie van Vlaamse dierenwelzijnscongressen waarop belangrijke Vlaamse onderzoekers en stakeholders worden verenigd. Tijdens die congressen wordt gerapporteerd én gedebatteerd over de vooruitgang die geboekt wordt bij het vervangen, verminderen en verfijnen van dierproeven en wordt overlegd over de 'culture of care'-policy waarmee dierproeven worden aangepakt;
 - door goede praktijken rond het ontwikkelen van proefdiervrije alternatieven structureel in de kijker te zetten, met de jaarlijkse uitreiking van een Vlaamse prijs voor Dierenwelzijn;
- 14° de inhoud van deze resolutie actief aan te wenden bij de rondetafel over dierproeven die in 2022 zal worden opgestart en het Vlaams Parlement driemaandelijks te rapporteren over de werkzaamheden en de vooruitgang van die rondetafel over proefdieren.

Gweny DE VROE
Sofie JOOSEN
Tinne ROMBOOTS
Alessia CLAES
Bart DOCHY
Axel RONSE